

TIL O'RGANISHNING NAZARIY ASOSLARI VA TILNI O'RGANISHDA AUTENTIK MATERIALLAR

M. Abduraxmonov¹
(Ilmiy rahbar: Shomurodova SH.J.)

Annotatsiya:

Ushbu tezis tilni o'rganishning nazariy asoslarini va til o'rganishda autentik materiallarning ahamiyatini o'rganadi. Bixeviorizm, nativizm, interaktivizm, sotsial-madaniy nazariya va kognitiv nazariyalar kabi turli nazariy asoslardan kelib chiqqan holda, ushbu tadqiqot tilni o'zlashtirishni osonlashtirishda autentik materiallarning rolini ham o'rganadi. Tadqiqot autentik materiallarning nazariy nuqtai nazarga qanchalik mos kelishi va o'quvchilarda til ko'nikmalari, madaniy kompetentsiya va kommunikativ qobiliyatlarni rivojlantirishga hissa qo'shishini o'rganadi. Nazariy asoslar va amaliy natijalarni chuqur tahlil qilish orqali ushbu tezis asl materiallarni til o'zlashtirish dasturlariga produktiv integratsiyalashuvi haqida tushuncha berishga qaratilgan.

Kalit so'zlar: tilni o'rganish, nazariy asos, autentik materiallar, kommunikativ kompetentsiya, madaniy kompetentsiya.

doi: <https://doi.org/10.2024/c9tnr071>

Tilni o'rganish murakkab va ko'p qirrali jarayon bo'lib, til tuzilmalari, lug'at boyligi va kommunikativ strategiyalarni o'rganishni o'z ichiga oladi. Tilni o'rganishning nazariy asoslari turli nuqtai nazarlarni, jumladan, bixeviorizm, nativizm, interaksionizm, sotsial-madaniy nazariya va kognitiv nazariyalarni o'z ichiga oladi. Ularning har biri tilni qanday o'zlashtirish haqida o'ziga xos tushunchalarni taqdim etadi. Autentik matnlar, multimedia resurslari va madaniy artefaktlar kabi autentik materiallar o'quvchilarga tildan foydalanish va madaniy kontekst bilan tanishishda hal qiluvchi rol o'ynaydi. Ushbu maqola tilni o'rganishning nazariy asoslarini va til o'rganishni qo'llab-quvvatlashda autentik materiallarning ahamiyatini o'rganishga qaratilgan.

Tilni o'rganishning nazariy asoslari bir nechta sezilarli istiqbollarni o'z ichiga oladi. B.F.Skinner taklif qilgan bixeviorizm til o'rganishda taqlid qilish, mustahkamlash va odatlarni shakllantirish rolini ta'kidlaydi [1, 56]. Noam Xomskiy tomonidan ilgari surilgan nativizm, tilni o'zlashtirish tug'ma va universal grammatika bilan boshqariladi [2, 84], deb ta'kidlaydi. Lev Vygotskiyning ishiga asoslangan interaktivizm til rivojlanishida ijtimoiy o'zaro ta'sir va amaliy muhitning muhimligini ta'kidlaydi [3, 62]. Vygotskiy tomonidan ilgari surilgan ijtimoiy-madaniy nazariya tilni o'zlashtirishda madaniy kontekst va ijtimoiy o'zaro ta'sirning rolini tahlil qiladi. Bundan tashqari, axborotni qayta ishlash nazariyasi va aloqadorlik kabi kognitiv nazariyalar til o'rganishda ishtirok etadigan kognitiv jarayonlar va neyron aloqalarni ta'kidlaydi.

Autentik materiallar nazariy asoslar va amaliy til o'rganish o'rtasida ko'prik bo'lib xizmat qiladi. O'quvchilarni real hayotdagi tildan foydalanish, madaniy artefaktlar va turli xil aloqa kontekstlari bilan tanishtirish orqali autentik materiallar lingvistik tuzilmalarni,

¹ Abduraxmonov M.M., SamDCHTI talabasi

lug'at va kommunikativ strategiyalarni ichkilashtirishga yordam beradi. Shuningdek, ular madaniy kompetentsiya, pragmatik ko'nikmalar va sotsiolingvistik xabardorlikni rivojlantirishni qo'llab-quvvatlaydi [4, 102]. Bundan tashqari, autentik materiallar vazifaga asoslangan til o'rgatish va kommunikativ tilni o'qitish tamoyillariga mos keladi, mazmunli, kommunikativ vazifalarni va o'quvchilarda kommunikativ kompetentsiyani rivojlantirishga yordam beradi.

Autentik materiallarni til o'zlashtirish dasturlariga produktiv integratsiyalashuvi diqqat bilan tanlash, moslashtirish va pedagogik yordamni talab qiladi. O'qituvchilar til o'rganish tajribasini yaratish uchun gazetalar, jurnallar, reklamalar, podkastlar, videolar va ijtimoiy media kontentini o'z ichiga olgan keng assortimentdagi autentik materiallardan foydalanishlari mumkin. Til o'rganishni asl materiallar bilan uyg'unlashtirish orqali o'qituvchilar o'quvchilarning motivatsiyasini, faolligini va tilni bilish darajasini oshirishi mumkin [5, 47].

Xulosa qilib shuni aytamanki, ushbu tezis tilni o'zlashtirishning nazariy asoslarini va tilni o'rganishda autentik materiallarning muhim rolini har tomonlama o'rganishni ta'minlaydi. Nazariy nuqtai nazarlarni amaliy natijalar bilan birlashtirgan holda, ushbu tadqiqot autentik materiallar tilni o'zlashtirishni qanday qo'llab-quvvatlashi va o'quvchilarda kommunikativ va madaniy kompetentsiyani rivojlantirishi mumkinligini chuqurroq tushunishga yordam beradi. Ushbu tadqiqot natijalari asl materiallardan produktiv foydalanish orqali til o'rganish tajribasini optimallashtirishga intilayotgan til o'qituvchilari, o'quv dasturlarini ishlab chiquvchilar va amaliyotchilar uchun ta'sir ko'rsatadi.

Foydalanilgan adabiyotlar ro'yxati:

- [1]. Skinner, B. F. (1957). *Verbal Behavior*. New York: Appleton-Century-Crofts. 56-p.
- [2]. Chomsky, N. (1957). *Syntactic Structures*. The Hague/Paris: Mouton. 84-p.
- [3]. Vygotsky, L. S. (1978). *Mind in Society: The Development of Higher Psychological Processes*. Cambridge, MA: Harvard University Press. 62-p.
- [4]. Ellis, R. (2003). *Task-based Language Learning and Teaching*. Oxford: Oxford University Press. 102-p.
- [5]. Brown, H. D., & Lee, H. (2015). *Teaching by Principles: An Interactive Approach to Language Pedagogy*. White Plains, NY: Pearson Education. 47-p.
- [6]. Шомуродова Ш. Роль инновационных технологий в широкомасштабной реформации образовательного процесса //Иностранная филология: язык, литература, образование. – 2018. – Т. 3. – №. 2 (67). – С. 30-33.
- [7]. Jahonovna S. S., Avazbekovna I. M. The importance of terminology in the study of specialized language //Science and innovation. – 2024. – Т. 3. – №. Special Issue 19. – С. 279-282.
- [8]. Jahonovna S. S. Features of semantic and stylistic transformations of stable word combinations //International Journal of Early Childhood Special Education. – 2022. – Т. 14. – №. 7.